

Asia: VN/19178/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle opintotuen muutoksenhakulautakunnan yhdistämisestä sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan ja laeiksi eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) kiittää mahdollisuudesta lausua lakiluonnoksesta opintotuen muutoksenhakulautakunnan yhdistämisestä sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan. Kunnioittavasti SYL lausuu seuraavaa

1. Yleisesti opintotuen muutoksenhakulautakunnan yhdistämisestä sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan

SYL kannattaa opintotuen muutoksenhakulautakunnan yhdistämistä sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan. SYL katsoo, että lakiluonnoksessa yhdistämiselle annetut perusteet puoltavat yhdistämistä, jonka myötä opintotukea ja koulumatkatukea koskevien valitusten käsittelyä voidaan tehostaa ja kohdentaa säästyneitä resursseja käsittelyaikojen lyhentämiseen sekä päätösten laadun ylläpitämiseen. SYL pitää näitä tavoitteita keskeisinä uudistukselle.

2. Ratkaisukokoonpano

Lausuttavana olevassa lakiluonnoksessa on esitetty, että opintotukeen liittyvät valitukset käsitellään sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan kolmijäsenisissä kokoonpanoissa. SYL katsoo, että valtaosa opintotukeen liittyvistä valituksista on luonteeltaan lainopillisia ja siten sopivia käsiteltäväksi kolmihenkisessä lainopillisessa kokoonpanossa.

Kuitenkin lakiluonnoksen arviosta poiketen SYL arvioi, että joissain opintotukeen liittyvissä päätöksissä ja niitä koskeissa valituksissa on merkitystä lääketieteellisellä tilanteen arvioinnilla ja etuuden käyttäjien olosuhteiden tuntemuksella ja näin ollen olisi arvioitava tarvetta säätää niiden käsittely joko viisijäsenisessä lääketieteellisessä kokoonpanossa tai viisijäsenisessä lainopillisessa kokoonpanossa. Tällaisia voivat olla:

Opintotukilain 1 § 4. momentin mukainen oikeus opintotukeen opintotukeen ulkomailta suoritettaviin opintoihin. Momentti edellyttää valittajan tosiasiallisten asuinolosuhteiden ja Suomessa oleskelun arviointia edeltäneiden viiden vuoden ajalta. Tämä arviointi voi vertautua asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain (1573/1993) mukaiseen asumisperusteisen sosiaaliturvan piiriin kuulumisen arviointiin ja olisi näin ollen perusteltua käsitellä viisijäsenisessä lainopillisessa kokoonpanossa, jossa käsittelyyn osallistuu etuudensaajan olosuhteita tunteva jäsen.

Opintotuen keston pidennys opintotukilain 7a § mukaisesti. Pykälän mukaan opintotuen kesto voidaan pidentää, jos opiskelija osoittaa opintojensa viivästymisen aiheutuneen opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä. Tulkinnessa on arvioitava valittajan terveydentilaa ja sen vaikutusta kykyyn suorittaa opintoja opintotukilain ja opintotukiasetuksen edellyttämässä määrätahdissa. Tämä arviointi opiskelijan oikeudesta opintotukeen enimmäiskeston jälkeen voi vertautua tilanteesta riippuen oikeuteen sairausvakuutuslain (1224/2004) 8 luvun 1 §:n mukaiseen sairauspäivärahaan tai 11 § mukaiseen osasairauspäivärahaan tai oikeuteen Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) mukaiseen kuntoutusrahaan ja olisi näin ollen perusteltua käsitellä viisijäsenisessä lääketieteellisessä kokoonpanossa, jossa käsittelyyn osallistuu etuudensaajan olosuhteita tunteva jäsen.

Opintojen riittävä edistyminen opintotukilain 5b § mukaisesti. Pykälän mukaan opiskelijalla on oikeus opintotukeen, vaikka hänen opintonsa eivät ole edistyneet riittävästi, jos hän esittää hyväksyttävän syyn, jonka vuoksi opinnot ovat hidastuneet. Hyväksyttävä syy voi olla opiskelijan sairaus tai muu siihen rinnastettava opiskelukykyä heikentävä tekijä, hänen lähiomaisensa sairaus, hänen vaikea elämäntilanteensa tai hänen opintojensa edistymiseen tilapäisesti vaikuttanut muu erityinen syy. Tulkinnessa on arvioitava valittajan terveydentilaa ja sen vaikutusta suorittaa opintotukilain ja opintotukiasetuksen edellyttämässä määrätahdissa. Tämä arviointi voi olla luonteeltaan samankaltaista kuin sairausvakuutuslain mukaisen työ- tai opiskelukyvyn arviointi ja olisi näin ollen perusteltua käsitellä viisijäsenisessä lääketieteellisessä kokoonpanossa, jossa käsittelyyn osallistuu etuudensaajan olosuhteita tunteva jäsen.

Opintolainahyvityksen ja -vähennyksen myöntäminen koronapidennyksen tai sotatilapidennyksen ollessa sovellettavissa 15d § ja 15h § mukaan. Momentti edellyttää opiskelijan olosuhteiden ja mahdollisesti terveydentilan arviointia ja tapauskohtaista harkintaa sen suhteen, onko pandemiasta johtuva opintojen viivästys riittävän merkittävä määrääjän pidentämiseen. Tämä arviointi voi olla luonteeltaan niin tulkinvarainen, että se olisi tarpeen käsitellä joko viisijäsenisessä lääketieteellisessä tai lainopillisessa kokoonpanossa, jossa käsittelyyn osallistuu etuudensaajan olosuhteita tunteva jäsen.

Opintorahan määrä vanhempien luona asumisen perusteella sekä vanhempien tulojen huomioon ottaminen opintotukilain 11 § perusteella sekä oikeus asumislisään 14 § perusteella. Kyseiset pykälät edellyttävät etuudensaajan tosiasiallisten asuinolosuhteiden arviointia. Tämä arviointi voi olla luonteeltaan niin tulkinvarainen, että se olisi tarpeen käsitellä joko viisijäsenisessä lainopillisessa kokoonpanossa, jossa käsittelyyn osallistuu etuudensaajan olosuhteita tunteva jäsen.

3. Lautakunnan jäseneltä odotettu osaaminen

SYL kannattaa lautakunnan jäseneltä edellytetyn osaamisen määritelmän muutosta niin, että se kattaa myös opintoetuuksien tuntemuksen. SYL toivoo, että lain perusteluteksteissä määritellään osaamistarvetta kuitenkin nykyistä selkeämmin, ettei ole tulkinnanvaraa siitä, että sanamuodolla edellytetään myös opintososiaalisten etuuksien substanssitason tuntemusta.

4. Nimeämiskäytäntö

Lausuttavana olevassa lakiluonnoksessa ei oteta kantaa sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenten nimeämiskäytäntöön. Vakiintuneen tavan mukaan neljä keskeisten etuudensaajien edustajaa on nimetty SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n ehdotuksesta. Valtaosa opintososiaalisia etuuksia saavia edustavista opiskelijaliitoista ei ole SOSTE:n jäseniä eivätkä näin ollen ole käytettävissä sen kautta nimettäviksi ehdokkaiksi sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan. Hallituksen esittelyn valmistelussa olisi siksi tarpeen käydä keskustelu opiskelijaliittojen valmiuksista ja mahdollisuudesta nimetä ehdokkaita sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan etuudensaajia edustaviksi jäseniksi.

5. Opintotuen valitusten käsittelyn siirtäminen sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle.

SYL nostaa esiin lautakuntien yhdistämisestä syntyvän mielenkiintoisen tilanteen, jossa opintoetuuksia koskeva valmistelu ja ohjaus ovat opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuudessa, mutta valituselimen ohjaus, toiminta ja taloudellinen vastuu ovat sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa.

Lakimuutoksen tavoitteeksi on määritelty ”selkeyttää ja yhtenäistää virastorakennetta toiminnallisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaisemmaksi kokonaisuudeksi siten, että virastoja on helpompi ohjata, ne ovat toiminnallisesti nykyistä selkeämpiä kokonaisuuksia ja niiden toiminta on yhteiskunnallisesti vaikuttavampaa.” Lakiluonnos toteuttaa tätä tavoitetta selkeästi. Tästä syystä olisi tarpeen tarkastella, voitaisiinko sosiaalietuuksiin rakentunutta siiloutumista vähentää edelleen siirtämällä opintososiaaliset etuudet kokonaisuudessaan sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen.

5. Määräaikainen laki työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhönpaluun edistämisestä

Ei lausuttavaa

6. Työttömyysturvaan liittyvien poistoasioiden ratkaisukokoonpanon muuttaminen

Ei lausuttavaa

7. Koulumatkatuen valitusten käsittely ja siirto sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakuntaan

Ei lausuttavaa

Tuomisto Sakari
Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry